

**УРАХУВАННЯ ВПЛИВУ УТВОРЕННЯ ВІДХОДІВ НА
ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ
РЕСУРСІВ**

Нічітайлова М.С.

У статті проаналізовано сутність рекреаційно-туристичних природних ресурсів. Визначено класифікаційні ознаки та надано класифікацію впливу відходів на стан природних рекреаційно-туристичних ресурсів. Визначено принципи удосконалення урегулювання поведінки з відходами у регіонах з розвиненою рекреаційно-туристичною діяльністю з урахуванням їх впливу на рекреаційні природні об'єкти. Розглянуто основні елементи адміністрування поведінки з відходами, що впливають на стан рекреаційно-туристичних ресурсів, як єдність державних законодавчих актів, що виступають базовими елементами, які уточнюються на рівні регіонів.

Постановка проблеми. Необхідність раціонального використання рекреаційно-туристичних ресурсів є дуже складним завданням, яке носить комплексний характер. Специфіка рекреаційно-туристичних ресурсів полягає в тому, що з одного боку вони включають техногенні фактори виробництва. Це будівлі, споруди, устаткування, що використовуються для надання послуг в цій сфері; праця робітників, підприємницькі здібності організаторів, фінансові ресурси тощо. З іншого боку до рекреаційно-туристичних ресурсів належать природні об'єкти, без яких неможливо здійснювати діяльність та надавати ефективні послуги споживачам в цій сфері національного господарства.

Існують різноманітні форми власності на техногенні фактори надання рекреаційно-туристичних послуг: приватна та державна власність на санаторні, лікувальні, оздоровчі та ін. об'єкти. Форми власності на природні ресурси, що використовуються в рекреаційній сфері, - це в основному державна та комунальна власність. Практично всі рекреаційні природні ресурси використовуються на праві оренди. Не завжди орендарі рекреаційно-природних ресурсів зацікавлені в їх раціональному використанні, орендна плата за природний ресурс не стимулює їх до раціонального природокористування. При ліцензуванні рекреаційно-туристичної діяльності фактично не обговорюються умови користування природними об'єктами. Таким чином необхідно удосконалювати відносини власності на рекреаційно-туристичні природні ресурси, що виникають між власниками техногенних факторів надання послуг та власниками природних об'єктів, що використовуються при наданні цих послуг.

Аналіз досліджень і публікацій. На основі проведених досліджень щодо сутності рекреаційних ресурсів можна зробити такі висновки. Існує декілька визначень природних рекреаційних ресурсів:

Рекреаційні ресурси - це ресурси всіх видів, які можуть використовуватися для задоволення потреб населення у відпочинку та туризмі. Для рекреаційних ресурсів характерна контрастність із звичним середовищем проживання людини і поєднанням різних природних і культурних середовищ. На основі рекреаційних ресурсів можлива організація галузей господарства, що спеціалізуються на рекреаційному обслуговуванні [1].

До рекреаційних ресурсів належать:

- природні комплекси та їх компоненти (рельєф, клімат, водойми, рослинність, тваринний світ);
- культурно-історичні пам'ятки;
- економічний потенціал території, що включає інфраструктуру, трудові ресурси.

Рекреант - особа, яка відновлює у визначених згідно із законодавством місцях природно-заповідних територій та об'єктів свої розумові, духовні і фізичні сили [2].

Рекреаційний об'єкт - локальний об'єкт (місце, територія), який використовується для відпочинку. До них відносяться пляж, лісова галявина, пам'ятники природи тощо.

Турист - особа, яка подорожує з будь-якою метою, крім пошуку заробітку та зміни постійного місця проживання, при умові перебування поза межами свого місця проживання не менше 24 годин [3].

Необхідно відмітити що в літературних джерелах відсутні підходи до вивчення рекреаційно - природних ресурсів з позицій економічних відносин, що виникають між власником та користувачем.

Мета дослідження. Основною метою дослідження є:

- визначити зв'язок між утворенням відходів та їх впливом на рекреаційно-туристичні природні ресурси;
- розглянути основні принципи удосконалення урегулювання поведження з відходами у регіонах з розвинутою рекреаційно-туристичною діяльністю з урахуванням їх впливу на рекреаційні природні об'єкти;
- визначити основні елементи адміністрування поведження з відходами, що впливають на стан рекреаційно-туристичних ресурсів, як єдність державних законодавчих актів, що виступають базовими елементами, які уточнюються на рівні регіонів.

Виклад основного матеріалу. Надамо класифікацію відходам, що впливають на рекреаційно-туристичну діяльність.

1. По суб'єктам утворення:

- відходи, що утворюються від суб'єктів економіки, розташованих на території розвитку рекреаційно-туристичної діяльності:

а) житлово-комунального господарства (викидами котельних установок, санкціонованими та несанкціонованими звалищами відходів,

скиди забруднюючих стічних вод у водні об'єкти – морські, річні, озера та лимани);

б) промисловості (погіршенням якості поверхневих і підземних вод внаслідок росту обсягів скидів у морські прибережні зони, викидів в атмосферу, розміщенням відходів на території підприємств та міських звалищах);

в) сільського господарства (виснаження водних ресурсів, що використовуються для поливу територій, стічні води від тваринництва стічні води з полів, попадаючи у річки переносять пестициди та інші хімікати, що негативно впливає на стан водних ресурсів, флори і фауни водних об'єктів, тощо);

г) транспорту (автомобільним, авіаційним, залізничним, морським, річковим);

- відходи, що утворюються при експлуатації техногенних об'єктів – санаторіїв, готелів, транспортної інфраструктури, спортивних споруд; суб'єкти рекреаційно-туристичної діяльності – підприємства (невиправданої вирубки дерев під будівництво санаторіїв, домів відпочинку, здравниць, ущільнення забудови і скорочення в межах санаторних комплексів територій під природною рослинністю, погіршенням якості поверхневих і підземних вод унаслідок росту обсягів побутових стоків, забрудненням річищ твердими побутовими відходами, скидами забруднених стоків у морські прибережні зони);

- суб'єкти рекреаційно-туристичної діяльності – туристи та рекреанти (деградацією флори й рослинності внаслідок витоупування, захворювання рослин, надмірною перевантаженістю пляжних та інших рекреаційних територій відпочивальниками й загальною засміченістю території через низький рівень екологічної культури населення);

2. По впливу на економіко-екологічні показники діяльності підприємств рекреаційно-туристичної сфери природокористування:

- зниження попиту на послуги рекреаційно-туристичної сфери у зв'язку з забрудненням природних ресурсів суб'єктами:

а) житлово-комунального господарства;

б) промисловості;

в) сільського господарства;

г) транспорту.

- зниження пропозиції рекреаційно-туристичних послуг в результаті забруднення природних рекреаційно-туристичних ресурсів;

- зниження попиту на послуги рекреаційно-туристичної сфери у зв'язку з виснаженням природних рекреаційно-туристичних ресурсів.

3. По терміну впливу на рекреаційні ресурси:

- постійно (позитивні чи негативні);

- стихійно.

4. По факторам впливу:

- техногенні фактори негативного впливу (Позитивні – укріплення берегів від зсувів, відновлення озер, лиманів, річок, що пересихали внаслідок природно-кліматичних явищ).

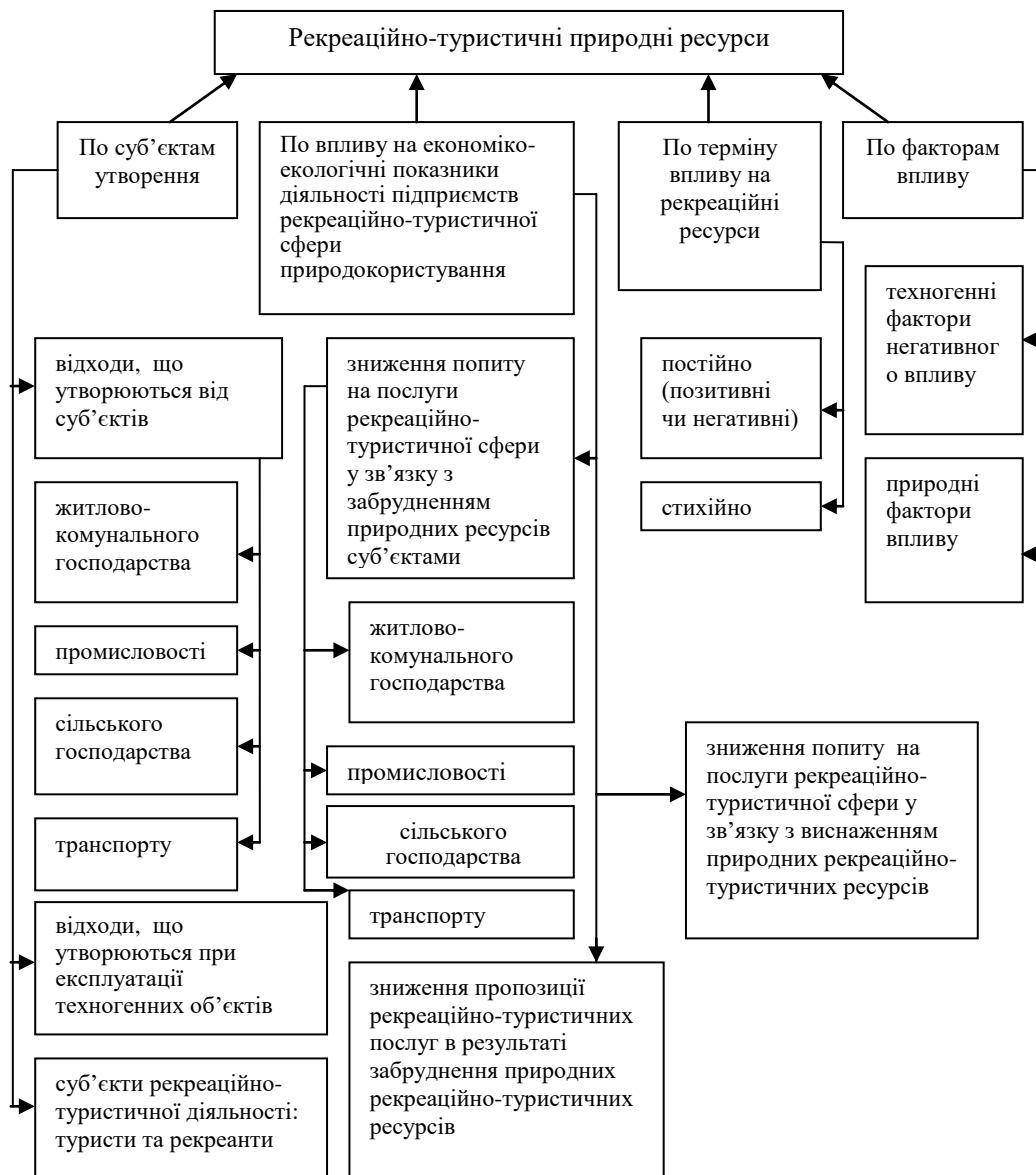

Рис.1. Класифікація утворення відходів та їх впливу на природні рекреаційно-туристичні ресурси.

- природні фактори впливу (стихійні – бурі, урагани; зсуви пересихання водних об'єктів тощо)

Укрупнена класифікація по визначеним основним критеріальним ознакам утворення відходів та їх впливу на природні рекреаційно-туристичні ресурси представлена на рис. 1

В Україні існують закони та підзаконні акти направлені на зниження екологічного навантаження відходів економічної діяльності суб'єктів господарювання. Так, у першому розділі закону України «Про відходи» визначено, що «відходи - будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення».

Відповідно до пункту «в» статті 17 Закону України «Про відходи» суб'єкти господарської діяльності у сфері поводження з відходами зобов'язані визначати склад і властивості відходів, що утворюються, а також за погодженням із спеціально уповноваженими органами виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища ступінь їх небезпечності для навколишнього природного середовища та здоров'я людини» [4].

В теперішній час при управлінні відходами на державному та регіональному рівнях не враховується поліфункціональність природного капіталу, його теперішній стан та перспективи використання у рекреаційно-туристичній сфері національного господарства. Треба зауважити що природно-кліматичні та географічні умови України дозволяють розвивати цей сектор економіки в будь-яких регіонах. Тому при розміщенні продуктивних сил та управлінні природокористуванням, що здійснюються різними суб'єктами, необхідно враховувати природний рекреаційно-туристичний потенціал регіону та особливості його сучасного стану і перспектив використання.

Законодавчі та виконавчі органи спеціально уповноважені в управлінні природокористуванням мають керуватися такими принципами щодо удосконалення урегулювання поводження з відходами у регіонах з розвинутою рекреаційно-туристичною діяльністю:

- науковий підхід щодо розміщення нових суб'єктів промислового житлово-комунального господарства з урахуванням асиміляційного природного потенціалу, існуючого навантаження на природні об'єкти, зокрема на рекреаційно-туристичні;

- визначення обмежень у використанні природних ресурсів з урахуванням інтересів суб'єктів різних секторів економіки та підприємств рекреаційно-туристичної діяльності;

- впровадження більш жорстких лімітів на відходовідведення для суб'єктів, що знаходяться в регіонах з розвинутою рекреаційно-туристичною інфраструктурою;

- державна підтримка розвитку рекреаційно-туристичної сфери та фінансування заходів щодо поліпшення стану природних рекреаційно-туристичних ресурсів на основі зниження обсягів відходів в регіоні,

покращення умов їх зберігання та захоронення, можливість перевезення в інші регіони для централізованого повторного використання;

- державно-приватне партнерство у зниженні відходоємності та покращення потенціалу природних рекреаційно-туристичних ресурсів.

Адміністрування поводження з відходами є одним з напрямів державного управління, що впливає на стан природних рекреаційно-туристичних ресурсів.

Адміністрування поводження з відходами, що впливають на стан рекреаційно-туристичних ресурсів, повинно включати такі складові:

- нормативно-правові акти на рівні держави, регіону, місцевих та селищних територій, які в своїх рішеннях збалансовують інтереси промислового та рекреаційного розвитку територій з урахуванням природно-ресурсного, рекреаційно-туристичного потенціалу;

- дозволи на викиди в атмосферу, скиди у водні об'єкти, розміщені відходів, що видаються спеціально уповноваженими органами виконавчої влади мають враховувати вплив дозволених обсягів на стан природних рекреаційно-туристичних ресурсів та можливість використання суб'єктами новітніх інноваційних технологій для зменшення кількості відходів на одиницю виробленої продукції або наданої послуги, у тому числі у зниженні відходів використаного природного ресурсу;

- організація моніторингу, контролю щодо не перевищення обсягів викидів, скидів та розміщення відходів у природному середовищу відповідно одержаним дозволам;

- організація аудиту та експертизи утворення, переробки, розміщення та способів утилізації, повторного використання та захоронення відходів у рекреаційно-туристичних зонах.

Ефективність функціонування політики поводження з відходами в рекреаційно-туристичних регіонах залежить від якості адміністрування надання державних послуг у сфері поводження з відходами та їх впливу на стан рекреаційно-туристичних природних ресурсів. Державне адміністрування надання послуг у сфері поводження з відходами повинно бути націленим на створення умов для поліфункціонального використання природних ресурсів суб'єктами різних секторів національної економіки, в тому числі підприємствами рекреаційно-туристичної сфери.

На думку автора загальну концепцію поводження з відходами та нормативи їх утворення, базові платежі за відходи повинні формуватися на рівні держави[5]. На рівні місцевих органів управління повинно проводитися ліцензування діяльності поводження з відходами суб'єктів господарювання з урахуванням регіональних соціо-економіко-екологічних особливостей, поліфункціональності природного капіталу та стану і асиміляційного потенціалу природних рекреаційно-туристичних ресурсів.

Нормування та платежі за відходи мають визначатися з урахуванням таких складових: географічного, природо-кліматичного стану регіону, існуючого забруднення та накопичення відходів і асиміляційного потенціалу природних ресурсів, в тому числі рекреаційно-туристичних ресурсів. На їх основі визначаються екологічні регіональні коефіцієнти,

що мають утверджуватися на місцевому рівні з урахуванням їх базових загальнодержавних значень.

Контроль за поведженням з відходами, дотриманням місць їх розташування та умов зберігання, захоронення мають проводити територіальні органи екологічної інспекції. Правила організації та здійснення контролю мають розроблятися на рівні державної екологічної інспекції.

Висновки. Природні ресурси представляють собою багатофункціональні фактори виробництва, що можуть використовуватися у різних сферах національної економіки, зокрема в рекреаційно-туристичному секторі. Підприємства рекреаційно-туристичного господарства використовують у своїй діяльності природні ресурси, що знаходяться у різних формах власності. Відходи негативно впливають на існуючий стан та асиміляційний потенціал рекреаційно-туристичних природних ресурсів. Адміністрування поведження з відходами повинно враховувати специфіку розвитку виробничих сил регіону, стану природних ресурсів та їх впливу на результати діяльності суб'єктів рекреаційно-туристичної сфери.

Література

1. Програма поведження з твердими побутовими відходами, затверджена постановою КМУ від 4 березня 2004 року № 265 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://minregion.gov.ua>.
2. Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0679-09>.
3. Закон України «Про туризм» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.
4. Закон України «Про відходи» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр>.
5. Нічітайлова М.С. Пріоритетні напрямки удосконалення адміністративних послуг в сфері поведження з відходами /М.С.Нічітайлова // Економічні інновації. – 2014. - №58.- С.230-238.

References

1. Prohrama povodzhennia z tverdymy pobutovymy vidkhodamy, zaterzhdena postanovoiu KМУ vid 4 bereznia 2004 roku № 265 [The program of solid waste, approved by Cabinet on March 4, 2004 № 265].(n.d.). minregion.gov.ua Retrieved from <http://minregion.gov.ua>
2. Polozhennia pro rekreatsiinu diialnist u mezhakh terytorii ta ob'ektiv pryrodno-zapovidnoho fondu Ukrainy [Regulations on recreational activities within the territories and objects of nature reserve fund of Ukraine.].(n.d.). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0679-09>

3. Zakon Ukrainy «Pro turyzm» [The Law of Ukraine "On Tourism"].(n.d.).zakon0.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>

4. Zakon Ukrainy «Pro vidkhody» [The Law of Ukraine "On Waste"].(n.d.).zakon4.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр>

5. Nichitailova M.S. (2014) Priorytetni napriamky udoskonalennia administratyvnykh posluh v sferi povodzhennia z vidkhodamy [Priority directions of improvement of administrative services in the field of waste management]. Ekonomichni innovatsii – Economic innovation, 58, 230-238 [in Ukrainian].

Abstract

Nichitailova M.S.

Taking into account the impact of waste on the natural resource recreation and tourism

In the article the essence of tourism and recreation of natural resources. Defined classification criteria and classification provided impact of waste on the state of natural recreation and tourism resources. Principles improving the regulation of waste management in areas with good recreational and tourist activities based on their impact on the natural recreational facilities. The main elements of waste management that affect the state of recreation and tourism resources, the unity government legislation that serve basic elements that are specified at the regional level.